

Izgalommal és aggódva figyelem, hogy Szeged műsor dolgában meg tudja-e találni azt az utat, ami valóban fesztiválvárossá emelheti.

(Kórodi András karmester – Tiszatáj, 1963. IX.)

SZ. SIMON ISTVÁN

TÍZ SZEGEDI NYÁR

(Folytatás)

III. KONKURRENSEK

Találtam keresgélés közben egy idézetet a harmincas évekből, a Szegedi Szabadtéri Játékok első korszakából. Ez is panasz: „... sok magyar város és sok színgazgató utánozta le a szegedi játékok ötletét, különböző hetek, ünnepek és napok palástja alatt látványosságokat, gyöngyösbokrétákat, szabadtéri ünnepeket, zenei eseményeket és színházi szenzációkat ígérgetve, amelyek valamennyien a megkezdett szegedi munka életére törtek, és ha nem is a külföldi, de legalább a hazai idegenforgalmat Szeged rovására maguk felé iparkodtak terelni.” (Lugosi Döme: A Szegedi Szabadtéri Játékok története.) És Hont Ferenc is megjósolta: járványserűen fogja ellepni a szabadtéri játékok sokasága Európa testét.

De Magyarország 1964-ben még fehér volt az európai fesztiválok térképén. Szeged máig sem tagja az Európai Fesztiválok Nemzetközi Szövetségének.

Semmi kedvem fölmelegíteni a harmincas évek panaszát, különösképpen annak vádaskodó hangvételét. Hiszen valamennyi városnak, tájegységnek szuverén joga, hogy mit s mikor rendez. De hogy nagy dzsungel támadt a hatvanas években is a hazai nyári rendezvények portáján, az bizonyos. És Szeged szemérmesen hallgatott erről, nehogy ráüssék a féltékenység bélyegét. Kijegyeztem viszont egy vidéki lapból néhány sort. Így hangzik: „Kezdetben volt a szegedi ünnepi játékok... Ahogy népszerűsége nőtt, úgy szaporodtak követői és utánczó a szegedi példának.” (Nógrád, 1966. október 9.) És sorolja: soproni zenei napok, Savaria napok, baranyai vasárnapok, hortobágyi hídivásári napok, hevesi palócnapok... De magam is tehetek hozzá: gyulai várjátékok, híros napok, Alba Regia napok... stb. Ma már széjjelebb húzó-dott a „mezőny”, tapintatosabb az időbeosztás. Volt idő, amikor egymást érték és fedték ezek a nyári programok, sőt, egymással konkuráltak. Szentivánéji álom Szegeden? Ugyanaz a balatoni víziszínpadon. Cigánybáró a dóm előtt? Ugyanaz a kilenclyukú hídnál. Pécs pedig egyenesen nyári színházi játékokra törekedett jó pár esztendővel ezelőtt, amiben félreérthetetlen volt a konkurrens szándék.

De hiszen ez most európai divat.

Szeged példája viszont mindenképpen vonzó lett itthon. Ezt bizonyítja egy másik sajtószemelvény is. „... Az utóbbi két-három évben, részben a Szegedi Szabadtéri Játékok sikeres újrakezdésén felbuzdulva, az ország hagyományörző vidékein egyre-másra születtek táncos, kórusos, játékos fesztiválok, várünnepek, művészi találkozók” (Magyarország, 1967/37).

Említettem az előbb, hogy ez most európai „járvány” is. Amikor Szeged újra-kezdte, még csak 50–60 európai fesztiválvárosról beszélt a fáma, 1967-ben már ezernél több volt a listán. Igaz ugyan, hogy az elnevezés fajsúlya is csökkent. Szer-telenül használják a legkülönbözőbb eseményekre, olyanokra is, amelyeknek nem a művészet ad tartalmat, hanem valamiféle divatos hóbort.

Egyszerű volna kitérni a dolog elől azzal a hivatalos-diplomatikus, belenyugvá magyarázkodással, hogy Szegednek mindez nem konkurrencia. A Tiszatáj is bizonygatta ezt pár éve, Salzburg példájával. Salzburg messze van, Bayreuth messze van... még Dubrovnik is messze van. És az érvek között nemegyszer olyasmi is szerepel, amit kultusznak neveznek. Mozart-kultusz, Wagner-kultusz... Olykor már úgy tűnik a nagy szabadkozásban, mintha ez bűn lenne. Pedig inkább a mi rosszízűnek azért nem nevezhető irigységünk. Mert míg a külföldi konkurrencia művekkel és nevekkel fényjelezte magát, nekünk ez objektíve nem adatott meg. Erről le is késtünk, meg kultúránk kincsházában sem olyan bőséges a választék. Egy dolog maradt, amivel majd Salzburg, Bayreuth és a többiek mellé léphetünk, szívós, okos, következetes törekvéssel: s ez a művészi színvonal. Lehet, hogy ismétlés, de tény: az Aidaért sem jönnek el hozzánk Koppenhágából meg Kijevből. De Callasért, Monacoért, Gyaurovért igen!

Azt hiszem, az a realizmus, amellyel a szegedi vezetők tekintik a játékok jövőjét, tiszteletre méltó. Nincs benne semmi gőg és gigantomania. A kelleténél is több azonban a nyugalom. Hiszen az ezernyi újonnan született fesztivál mind-mind híres és vonzó akar lenni. Díjakat alapítanak, művészeti versengéseket hirdetnek, reklámozzák önmagukat. Mi pedig itt Szegeden tíz esztendeje egyfolytában beszélünk egy pályázati ötletről, magas pályadíjakkal, de ez máig is csak gondolat-embrió. Filmfesztivált szeretünk volna a nyári ünnepi játékok mellé, hogy gazdagabb legyen a kulturális tartalom. Másutt máll van. Tudom én, hogy nem azon múlik az ilyesmi, ki tud szebbeket álmodni. Szálloda kell ehhez, kiállító termekre lenne szükség, és sok mindenre, amit együttesen „pénznek” neveznek. Az arányosnál is kevesebb jutott azonban. Ezekben a dolgokban Szeged volt a gazda — s gazdálkodott legnagyobb becsülete szerint. És ha hozzágondolom, hogy az új körülmények között gazdasági dolgokban még inkább a maga gazdjára lesz, teljesen indokoltnak ismerhetem el az óvatosságot és a szerénységet, a józan realizmust. Igaz, hogy ez nincs arányban várakozásainkkal, melyeket önbuzgalomból is pum-páltunk, de az országos felkarolás sem társult mindenben reményeinkhez.

Leginthetünk a külföldi konkurrenciára... ha ez a magabiztosság jele. De ez még nem az.

Igaz, nem kell Szegednek „világszámot” csinálni. De ha ezt így elfogadjuk, akkor egyszerűen azt is aláírjuk, hogy ebben a műfajban Magyarországnak sem kell különösebben jeleskednie. Hiszen pesti lapok és az országos közvélemény is úgy tartják: ez a legmegalapozottabb magyar fesztiválvállalkozás. Ilyen minősítéssel pedig azért már magasabbra is vergődhetünk volna itt Közép-Európában. Legalább a testvéri szocialista országokkal többre haladhattunk volna a művészi együttműködésben. Balázs Béla ide álmodta az összes Duna menti népeket, s mi is a népek találkozó- és barátkozóhelyeül emlegetjük Szegedet, főként mióta a játékokat itt felújítottuk. Vagy mást mondok: Szegednek kiterjedt testvérvárosi kapcsolatai vannak. Nem igaz, hogy ennek művészeti, kulturális kamatait nem lehetne növelni. Csak kicsit több vállalkozó kedv, bátorság, kezdeményezés, ötlet kellene. Baráti országokkal a kölcsönösség jegyében máris sokkal-sokkal többre juthattunk volna.

Konkurrensnek — ez az alcíme ennek a fejezetnek. Remélem azonban, hogy egyformán értelmezzük a konkurrenciát. Nem a hasonló fesztiválok ellen, vagy azok rovására gondolom magam sem a szegedi fesztiválgondolat kiteljesedését. De egy erős magyarországi egyensúlyozóra talán törekedhetünk. Jó, legyen ennek realitása a következő 10—15 évben. A törekvés nyomjelzőinek azonban ehhez is erősebbnek kell lenniük máris!

A hazai konkurrencia teljesen más ügy. Eleinte rosszízű volt, sok kölcsönös féltékenységgel keveredett. Azt viszont már akkor is tudtuk, hogy kizárólagos jogokra, magas kivételezettségre nem számíthat senki. S minden városnak, tájegységnek szuverén joga, hogy hagyományait ápolja vagy az ésszerű új ötleteket megbecsülje és megvalósítsa. Egyszerűbb, okosabb és méltóbb tehát a fajsúlyi és időbeni elrendezés után, ha kölcsönös támogatásra apellálunk. Mondhatom, Szeged nyári programjának kitűnő propagandistája volt ebben az első évtizedben a vidéki magyar sajtó. Újságíró kollégák számai fordultak meg itt a tíz esztendő alatt, s nagyon sok lelkes, ihletett beszámolóval, riporttal, kritikával méltatással segítették hozzá Szegedet, hogy ügye beivódjon a hazai köztudatba, hogy Szeged nyaranta divatba jöjjön. S az országos sajtóból is kikopott az a néhány diszonzáns hang, amely specialitásokat — amilyen például a Szegedi Szabadtéri Játékok vagy a Budapesti Művészeti Hetek — egymással szembeállított. Ma már mosolyogna mindenki az olyan kérdéssel: vagy..., vagy...? Helyette az is..., is... meggyőződése lépett elő.

Végül én is azt bizonyítanám, hogy nem létezik semmiféle konkurrencia? Létezik, hogyné. De a szocialista morál keretei között. S mint az utóbbi évek mindinkább bizonyítják, több a tapintat egymás lehetőségéi, céljai iránt. A kulturális, művészeti üzletnek ugyanis nálunk nem olyan „boltok”, hogy az egyiket be kellene csukni a másik levernyesülése, boldogulása érdekében.

IV. KÍSÉRLETEK

Tíz év óta el nem apadó vitatéma: szabad-e, lehet-e s kell-e kísérletezni egy ilyen kulturális „nagyüzemben”. Az egyik kritikus erre ösztönöz, a másik ettől óv, és a tapasztalatok is kétfelé beszélnek. „A magyar kultúra népstadionja nem lehet bizonytalan kimenetelű kísérletek színhelye” — ez volt a summája a Magyar Nemzet egyik cikkének az 1965-ös évből. A „bizonytalan kimenetel” a West Side Story-ra utal bizonyára, de elvileg is messzemenően igaza van. De hogy a Story miként csöppent ide, arról már szóltam. S vegyük előbbre a többi kellemetlenséget is. Mondjuk, például: Vidróczky... Hogy megőrizzük a presztízt, ebből a vállalkozásból annyit tartottunk meg a saját „bevételi” számlán: ösztönözni, támogatni kell ma élő szerzőinket... Igen vegyes volt a Fából faragott királyfi merész, s itt talán nem is helyén való, új koreográfiája is... Sokan kétségbe vonták — magam is ebbe a körbe számítom magamat — a Kisbojtár Dóm téri „illetőségét”... Ezekkel a próbálkozásokkal leginkább csak tapasztalatokat nyertünk. Más kísérletnyomok a siker bizonyosságát hozták. Bebizonyosodott, hogy nagy művekkel, méltó szereposztásban, rendezésben, kiállításban még egy ilyen hatalmas „arénumban” sem lehet megbukni. Még a Szentivánéji álomnál sem merült fel több kifogás, mint hogy lehet-e s szabad-e ebbe a környezetbe plántálni. A Hamlet pedig egyenesen bizonyított: nagy mű nagy előadása semmiképp nem ront a műsor-szerkezeten és a műsorpolitikán. Magam mégis azt a kísérletet tartom legelőbbre, amely a játékok zenei ágához kapcsolódik, s a modern előadóművészethez. A Johanna a máglyán szegedi bemutatásának európai visszhangja volt! Ennek tanulságait is bekalkulálva kapta Szeged a jóindulatú biztatást száz meg száz helyről: nem ártana a modern zene házatáján is körülnézni, s az eddigieknél is jelentősebb „világstárokkal” alkuba bocsátkozni.

Gyakran mondjuk, s nem is kis büszkeséggel, hogy a Szegedi Szabadtéri Játékok — népszínház. Valódi népszínház, ahová tízezrek zarándokolnak el esztendőnként. Ezt a gondolatot ápolni kell, s ehhez még műsorpolitikai igazodás is hozzá kell számolnunk. De olyanformán, hogy a népszínház fogalma társadalmi tartalmat jelent. Semmiképpen nem lenne helyes azt gondolni, hogy itt kezdődik vagy itt tetőzik a tömegek kulturális nevelése, egy közel hétezer személyes színpadon. A mi kísérleteinkhez már mélyre, okos közönség adja a bátorítást. És ennek az sem mond ellent, hogy mégis évről évre a János vitéz meg a Hány János a legkapósabb. Mert a Hunyadi László, az Aida, a Trubadúr meg a Tragédia is kapós. Sőt: az igazi, emlékezetes sikerek a nagyobb, magasabb igény jegyében fogant bemutatókból kerekedtek ki.

Javaslat természetesen bőven van. Csak találomra kapok ki a gondolatok tömegéből egyet-egyet, s nem is vitatkozom az elképzelésekkel. Illusztrációnak említem csupán Vedres György (Szeged, Szende Béla u. 8.) két levelét is, melyekben sok más okos tétel mellett osztozni akar a műsor-összeállítás gondjain is. Ezeket ajánlja: Rómeó és Júlia, Csongor és Tünde, Három a kislány, Pesti karnevál — Magyar ábrándok (Liszt két táncjátéka), Parasztbecsület, Bajazzók, Tosca, Tannhäuser... Nem lenne ugyan egy efféle műsor sem „eredetibb” és „szegedibb” az eddigieknél, de jellemző, hogy elméletben még egy közvetlenül érdektelen szegedi polgár is „kísérletezik”. Volt, aki a Porgy and Bess-re esküdött, ismét más a Julius Caesar-ra, ajánlgatták az Igor herceg-et és a Borisz Godunov-ot. De igazán konstruktívan a hivatásos kritikusok sem tudtak hozzájárulni a műsorépítéshez. Még azok sem, akik pedig azt lelkelik, hogy egy ilyen hatalmas művelődési intézménynél négy-öt meg tíz évre előre kell tervezni. Az általános biztatások határán túl ugyanis elfogy a szó. Ha az eddigi javaslatok közül minden használható beépítenének, akkor sem futná két esztendőre sem.

És ezek még mind nem véglegesek. A szakemberek között is homlokegyenest eltérő vélemények teremnek a Szegedi Szabadtéri Játékok programjának „profiljáról”. Van, aki csak balettet szívnélne itt; más vélemény szerint néptánc-találkozóra kellene szorítkozni. „Nem, a Dóm téren csak a legfajsúlyosabb operákat kellene megtúrni” — így a harmadik. Valamilyest vág a hagyománytisztelethez — már csak a Tragédia páratlan Dóm téri „karrierje” miatt is —, hogy kizárólag

prózaí műveket állítsanak itt színre. S még mindig nincs vége a sornak, mert a zenés játékoknak is megvan a maguk tábora, nem is beszélve arról, hogy micsoda felhajtást és üzletet lehetne csapni a mindig legdivatosabb szórakoztató zenével! Ennyi satu között már csak a társadalmi visszhang miatt is kockázatos lenne most új koncepció után nézni, s generálisan előről kezdeni a kísérletezést. A meghonosodott műfajok többé-kevésbé reális arányain belül viszont valóban indokolt lenne a merészebb kéz.

Az, hogy a kísérletek nagyobb hányada nem kamatozott kellőképpen, nem azt jelenti, hogy reménytelenek a próbálkozások. De valóban: itt van a huszadik század is, a maga roppant gazdag és változatos művészetével. Ebből a huszadik század emberét itt is több illelné meg! Csak félve kérdezem én is: nem ez lenne vagy lehetne éppen az a specifikuma Szegednek, ami a konkurrens világában is eredetiséget adna művészeti fórumának?

Mindez ismét csak afféle „ráolvasás”, érzem. Kis elvi gyalogösvények. Ehhez több fej kell, s több fejnek is több töprengés. Mert itt csak egy a bizonyosság: a szabadtéri játékok sem mondhatnak le a kísérletezés jogáról. A hagyományos nyomok ugyanis nem biztosítanak jóformán semmi hozzájárulást a magyar színházművészet fejlődéséhez, legfeljebb egy speciális ágának, a szabadtéri színjátszásnak az útját-módját törik. Tíz esztendő alatt ezt is szemünkre vetették – s mi tagadás: nem rosszmájúságból.

Sokáig az volt a gondunk-bajunk, hogy a technikai elmaradottság miatt évekig még azt sem igen lehetett megcsinálni a Dóm téren, ami közházakban ötven éve technikai rutinnak számított. Mióta a modern technikával összeházasították a szabadtéri játékokat, az útkereséshez ideálisabb feltételek születtek. Még ezek is illehetnek kísérletezésre.

V. „JÓSLATOK”

Illik ilyenkor a jövőt más módon is szemügyre venni. Akár „jóslatok” formájában is. Emlékeim között sohasem halványul el az a pillanat, amikor 1959 telén, egy sárga, régi újságban feltaláltam a készülő első propagandakönyvhöz Masca-gninak egy jövőndölését. Az volt a summája, hogy Szeged kitűnő adottságokkal rendelkezik a szabadtéri játékokhoz, és egész jövőjét innen fogja nyerni. A maestrót, persze, korrigálni kell, talán leginkább a dolgok valódi sorrendbe állításával. Vagyis: Szeged jövőjét nem a szabadtéri játékok határozzák meg, hanem a város fejlődése lesz kezdete, lendítő ereje s egyszersmind korlátja is a szabadtéri játékok jövőjének. Így volt ez eddig is. Ezért van tartalékban nagyon sok ötlet, elgondolás, javaslat.

No de a maestro nyilvánvalóan az udvariasság miatt esett túlzásba. Azt viszont már nem értem, miből táplálkoztak az ellenkező túlzások. Mert volt olyan is, hogy „megbukik ez a »vursli«”! Elsorvad, hiszen máris agonizál.

Új jósokra nemigen van szükség. A perspektíva valamelyes felmérése azonban ilyen évfordulón is időszerű. Mind kevesebbet hallunk ugyan a kezdetek kezdetén felvázolt tervekről s egyre késik néhány alapvető dolog elrendezése, némelyiket talán már vissza is szippantottuk. De én nagyon jól emlékszem még például a többszínpados tervre. Arra, hogy fokozatosan bevezetnek valamiféle okos műfaji megosztást a Dóm tér és más szegedi nyári színpadok között. Hogy a téren csak a legfajsúlyosabb előadások maradnának – nagyoperák, balettek, reprezentatív prózaí előadások –, s a felújított újszegedi szabadtéri színpad lesz a János vitéz-ék, Hány János-ék stb. otthona. Csakhogy máig sincs igazi újszegedi színpad és nézőtér! Esetleg jövőre, vagy két-három év múlva lehet majd elkezdni a szándék véghezvitelét.

Azután volt szó arról is, hogy a kísérő rendezvényeknél is többet kell nyújtani az esetleges középserúnél. De amíg a Dóm téren is kísért olykor középserűség, ismét egy jóslat adósságát regisztrálhatjuk. Jósloltak szabadtéri baráti kört és magasabb kulturális vagy társadalmi fórum védnökségét. Hol vannak? Szóban volt a Kulturális Kapcsolatok Intézete, amely talán a legtöbbet segíthetne a játékok legfőbb gondjának, a külföldi kapcsolatoknak, szerződtetéseknek a megoldásában – de elejtették a témát.

E sorok írója kért nyilatkozatot Ortutay Gyulától, a Hazafias Népfront Országos Elnökségének tagjától, a TIT elnökétől a népfrontmozgalom és a Szegedi Szabadtéri Játékok viszonyáról. Ortutay akadémikus egyebek között ezt mondta: „Az a meggyőződésem, hogy a Szegedi Szabadtéri Játékok intézménye országos ügy, és ezért messzemenő és komoly támogatást érdemel... Szeged és a szabadtéri

játékok megérdemlik, hogy a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa országos úgként támogassa különösen akkor, ha a jó műsorpolitika mellett gondoskodnak a szegediek arról is, hogy az ideérkezők több napos, tartalmas programot kapjanak a játékok idején...” (Dél-Magyarország, 1962. július 29.) Nem számonkérésből idézem ezt a nyilatkozatot. Szeged ugyanis valóban komoly anyagi és erkölcsi támogatást kapott és kap a szabadtéri játékokhoz. De megfeyjhetetlen, hogy anny pártoló kiállás ellenére máig sem sikerült mindebből intézményesíteni valamit. S ha jósolhatok én is, azt mondom: erre ne is nagyon számítsunk ezután se. Mindinkább a magunk erejéből, a magunk fantáziájával kell Szegeden „világkultúrát” teremteni, vagy „világszínvonalat” — ahogy ma divatosan nevezik az ilyesmit. S nagyon sok pénzünkbe, munkánkba, törődésünkbe kerül ez még addig. Most majd eljön az az idő, amikor saját zsebünkben lesznek a lehetőségek. És isten őrizzen, hogy Szeged polgárai kicsinyesek legyenek az erkölcsileg és anyagilag is jól kamatoztatható saját befektetésekkel! Mert ha nem innen nyerjük is egész jövőnket, a hatalmas népművelési és idegenforgalmi vonzóerőt méltó helyen kell kezelni jövő terveink között.

Ha az ősködhöz hasonlítanám az újraindításkor kialakult állapotot, a mai sem sokban tér el attól. Mert mint említettem, saját jóslatainkat is revidéáltuk. Mindazok, amikről álmodtunk, csak nagyon hosszadalmas evolúció útján tendálnak a beteljesüléshez. A műsorban is marad egyelőre a vegyes profil — amiről a játékok egyik kritikusa így írt: az is lehet saját profil. Maradunk tehát a vegyesnél... három, öt, tíz évig, vagy amíg előretekinthetünk egyáltalán? A játékok igazgatósága emellett foglal állást. Így mondta nemrég az igazgató egy újságíró kollégának: „... a Szegedi Szabadtéri Játékoknak az igazi népszínház funkciót kell betölteni. S ha ezt az elvet elfogadjuk, akkor továbbra is olyasféle műsor-összeállításokról kell gondoskodnunk, amilyent ebben az évben is produkáltunk. Szeged ma akkor tölti be hivatását, ha mindenekelőtt zenés műveket játszik, bemutat nagyigényű operákat, de zenés játékokat, balettet és néptáncot is. Jövő évi elképzeléseinket is ennek alapján alakítottuk ki: Kodály Háy János-a, az Állami Népi Együttes Jeles napok című eredeti bemutatója, Bizet Carmen-je, Az ember tragédiája és remélhetően Aszafjev Bahcsiszeraíji szökökút-ja szerepelne a programban.”

A kör tehát nem tágul.

És egyszer már valóban érdemes lenne valamiféle szélesebb körű konzultáció: kell-e, lehet-e, szükséges-e tágitani, s ha igen, milyen irányban. Szeretném, ha személyes jóslataim közül legalább ez az egy „beütne”.

VI. VALLOMÁSOK

A befejező részben sok lesz a szubjektivitás — ezért is nevezem vallomásnak, amit utoljára hagytam. Nem megy az, hogy mindig csak a tényeket, véleményeket vizitálja az ember, különösképpen akkor, ha érzelmileg is igen közel áll a témához.

Mint szegedi újságíró, a gondolat újjászületésétől kezdve a szabadtéri játékok lelkes propagandistájának érzem magam. Sokat izzadtam is érte. Az első évek hőskorában megadatott, hogy naponta egy-egy egész újságot kellett megtöltenem a játékok híreivel, sztorijaival. Ma is nevetünk, amikor az emlékeket földézzük. Még azt is megírtuk, hogy miként szoktatta magához Vlaszova, a prima-balerina a kiskecskét édeskáposzta-levéllal; hány méter vészson, hány mázsa festék és mennyi faanyag kellett a kulisszákhöz. Beszélgetéseket csináltunk kormányférfiakkal, nagykövetekkel, művészekkel, statisztákkal, nézőkkel, jegyszédőkkel. Valósággal kint laktunk a téren. Mint beavatottak, mindig tudtunk mindent: hol az előadás gyöngye pontja, mennyi gázsit kért ez vagy az a művész, hol ázott be a kábel, kit vitt el a rendőrség a statisztériából, hány perc múlva ér ide Kecskemét felől az eső... No de nem anekdotákat vagy intimitásokat akarok elmondani mégsem — hanem a legsajátosabb gondolataimat.

Sokszor úgy éreztem, s az a meggyőződésem ma is: nem egészen vagyunk tudatában, mi is van a kezünkben, mire is predesztinálja Szegedet a szabadtéri játékok. S hogy még mi van ebben az intézményben! Csak abból indulok ki, micsoda társadalmi mozgás volt itt 1959-ben! Forrt, pezsgett, buzgott az egész város! Meszeltünk, sóprögettünk, deszkát hordtunk, jegyet árultunk. Szinte varázsszó volt ez: „szabadtéri”. Le kellett beszélni közösségeket jegyvásárlásról, hogy be tudjuk fogadni a vendégeket. Mindenki önkéntes idegenvezető volt. S pár év alatt mintha beleuntunk volna. Ahogy az intézmény megerősödött, mind kevesebb lett a szemé-

lyes pártfogás, ráhagytuk a társadalmi szervezetekre. Ma pedig már leginkább a zsarolásnak egy finom alkalmá a nyári ünnep. Eleinte lapátot, ásót fogtak a szege-
 diek, hogy eligazgassák a feldúrt utcát, mégse legyenek rossz véleménnyel rólunk a vendégek; a házfelügyelők szorgalmasan mosták a járdákat; a pincérek moso-
 lyogtak — manapság pedig a legfőbb hivatkozás, ha valaki valamit el akar érni. Padot akar valaki a háza elé? Beír a tanácsnak meg a szerkesztőségbe: „Itt a sza-
 badtéri, jönnék, áramlanak a vendégek, s nincs egy pad az utcánkban, ahol leül-
 hetnének!” — „Sötét a Förgeteg utca, higanygőz lámpákra lenne szükség. Mit szól az a sok ezer vendég, s közöttük is a külföldiek, ha valaki éppen erre vetődik este?”
 És lehetne oldalakon sorolni, mi minden személyes érdeket vagy kisebb közösség
 óhaját ragasztanak emberek a játékok ügyéhez. „Elidegenedtek” volna tőle? Erről
 azért nincs szó. De láttuk, s láttuk, valóban milyen hatalmas lökést adott Szeged
 városias fejlődésének ez a nagy idegenforgalmi mozgás, és sokan azért gondolják,
 meggy ez már a maga lábán is, sőt, kamataiból ki lehet csikarni valamiké-
 t.

Nehezen megfogható dolog ez, magam is inkább csak érzem. A nézőtér adatai
 azonban már meztelenebbek. Említettem cikkem elején, hogy Csongrád megyéből
 kevesebb volt az utóbbi két évben a néző, mint Budapestről vagy Bács megyéből.
 Legalábbis a fizető néző. Mert — meg ne haragudjon érte senki! — a szegediek jó
 része szereti ingyen belépőért odatartani a markát. Legalább a főpróbára. Emlékszem
 olyan esztendőre, amikor jó fél ház előtt zajlottak le a főpróbák. Emlékszem embe-
 rekre, akik minden lehető helyet végigháztak, hogy valamilyen címen tiszteletjegy-
 hez jussanak Okatootaiából érkező nagynénikéjüknek. Még társadalmi szervezetek is
 jöttek, hogy valamiképpen besegítsenek egy-egy külföldi turistacsoportot a kapuk
 mögé — természetesen ingyen. Ilyenkor mindig fölgáskodott bennem a harag, mert
 elképzeltem, hogy ha én elmennék Salzburgra, és bejelentkeznék, hogy itt egy ma-
 gyar újságíró — jószérével a kezembe nyomnának három-négy prospektust, és udva-
 riasan a pénztárhoz kalauzolnának. De a mi szívünk mindig nagyon nagy volt, s
 gavallériának páratlan. „Pizskos” anyagi dolgok ezek — de úgy hiszem, a magyar
 állam is, meg Szeged is megteszi a magáét azzal, hogy valóban népszínházi hely-
 árakat szabott.

Emlékezetes pillanatai voltak a tíz esztendőnek, mikor a vendégművészeket
 először kísérték ki a térre, hogy áttekintsék a helyszínt. Olyan művészek is el-elbi-
 zonytalanodtak az imponáns nézőtér előtt, akik pedig végigénekeltek már az európai
 fesztiválokat. Egyiküket alig lehetett marasztalni. Hiszen ő valami könnyed kis
 nyári kerti haknira gondolt, s íme, milyen hatalmas, lenyűgöző arénába csöppent!

Ilyenkor mindig propagandánk gyöngesége ütött szíven. Mert az rendjén volna,
 hogy ha egy versailles-i adótisztviselő csodálkozik el annyira, vagy egy görögor-
 szági kereskedő. De az, hogy még színházművészeti berkekben is ilyen nagyfokú a
 tájékozatlanság a mi fesztiválunkról — fáj. Úgy gondolom, ha tudnák a művész-
 világbán, hogy micsoda deszkákat ad a lábuk alá Szeged, nagyobb lenne a tola-
 kadás. Nem tartom véletlennek, hogy Margaret Tynes boldogan jött vissza Aidát éne-
 kelni Szegedre, és az idén másodszer énekel itt Peter Glossop is. Itt három előadá-
 sion húszszernyi ember hallja őket. Hány színházi előadást végig kell énekelni má-
 sutt ekkora közönségért!

A magam eszével úgy gondolom, kevés és esetleges nekünk, amit azután egy-
 két lelkes propagandista elmond rólunk odakint. Ír már Szegedről a nemzetközi
 sajtó, s egyre többet ír. Magunk viszont nem sokat cselekszünk saját hírünkért.
 Mondják, hogy förtelmes a költsége a külföldi propagandának — még a hazai pla-
 kátok kiragasztásáért is szemérmetlenül nagy összegeket rónak ki! —, de ha a Hor-
 tobágy délibábját tudjuk odakint reklámozni, meg a magyarországi vadaskerteket
 és a barackpálinkát, nehéz belenyugodni, hogy éppen a nyár legrepresentánsabb kul-
 turális eseményére nincsen pénz! Egyáltalán: huncut dolog ez a pénzkérdés. Mennyi
 minden hátrébb való dologra futja!

Az itthoni propaganda sem sokkal különb, persze. Nekem például kifejezetten
 restellnivalónak tetszik, hogy most, a tizedik évben képtelenek vagyunk egy jól szer-
 kesztett szabadtéri emlékkönyvet vagy valami hasonlót kínálni a szegedi könyvpiac-
 con. Pedig volt erre kezdeményezés is. Valami kezdeti nekibuzdulás is támadt. És itt
 csak hitelezni kellett volna a pénzt, mert remélhetően meghozta volna a saját költ-
 ségét. Rosszul jött a kulturális szervek propagandájának a nyomda- és papírköltsé-
 gek emelkedése, mert a gazdálkodási lehetőségek nem növekedtek. Lehet, sőt bizo-
 nyos, hogy jobban kell majd gazdálkodni a kulturális intézményeknél is. Akárhogy
 követelje azonban az élet — a jó propaganda is elemi követelmény, de mindinkább
 pénzügyekben visszaható dolog.

Hogy ezeket is elmondtam, ezzel már leginkább magamnak tartoztam. Nem is
 több vele szándékom, mint hogy másokat is főprengésre ösztönözsek. Ugyis min-
 den meggyőződés, felismerés és elhatározás első állomása a hangos gondolkodás. S az

SZEGEDI

ZABADTÉRI

JÁTÉKOK

ÉVÉVE —

ÉPEKBEN

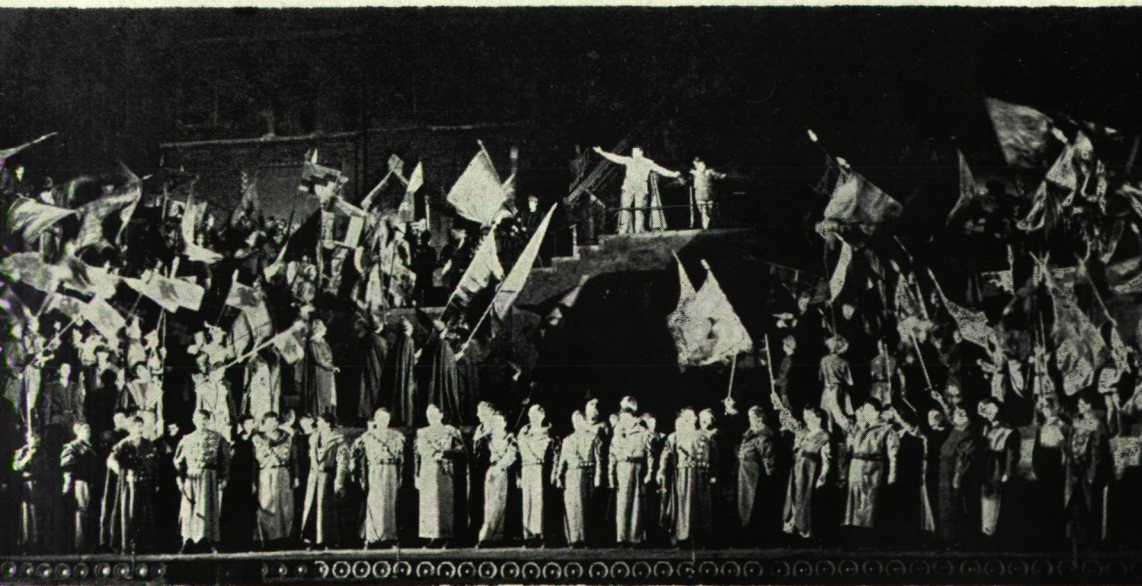
ASZY VIKTOR: „...A FELÚJÍTÁSI ÉV
PROGRAMJA, A FELÚJÍTÁS ESZMEI CÉLKI-
VIZÉSEI AZT ÍGERIK, HOGY A SZEGEDI SZA-
BADTÉRI JÁTÉKOK MOST MÁR VALÓBAN
TÖLTÖTTI TULAJDONKEPPENI HIVATASÁT: A
SOCIALIZMUST ÉPÍTŐ MAGYAR NÉP KUL-
TÚRÁJÁNAK, MŰVESZETENÉK MÉLTÓ MŰ-
ELYE ÉS A VILÁG HALADÓ NÉPEI KÖZÜTTI
MŰVESZETI KAPCSOLATOK TOVÁBBI ELMÉ-
NÍTÉSÉNEK TERMÉKENY TENYEZŐJE
LESZ...” (TISZATAJ, 1963/8.)

KONCERT A TÉREN

KODÁLY: PSALMUS HUNGARICUS

AZ ÁLLAMI HANGVERSENY ZENEKAR ELŐ-
ADÁSÁBAN

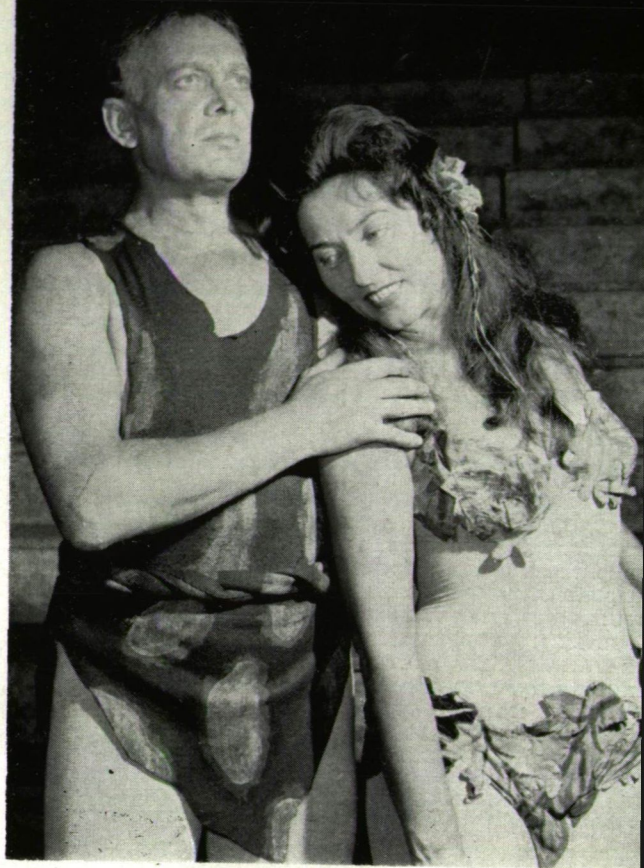

ERKEL: HUNYADI LÁSZLO

GEDI SZABADTÉRI JÁTEKOK FELÚJÍTÁSÁT, KULTÚRPOLITIKAI FONTOSSÁGÁT IS JELENFŐSNEK TARTOM. MOST, HOGY SZEGED ÚJRA MEGRENDEZI A SZABADTÉRI JÁTEKOKAT, ÚGY HISZEM, RÖVIDESEN A „MAGYAR SALZBURG”-KÉNT EMLEGETIK ISMÉT AZOK, AKIK MÁR A RÉGI JÁTEKOKAT MEGSZERETTEK...”

FISCHER ANNIE ÉS LEHEL GYÖRGY

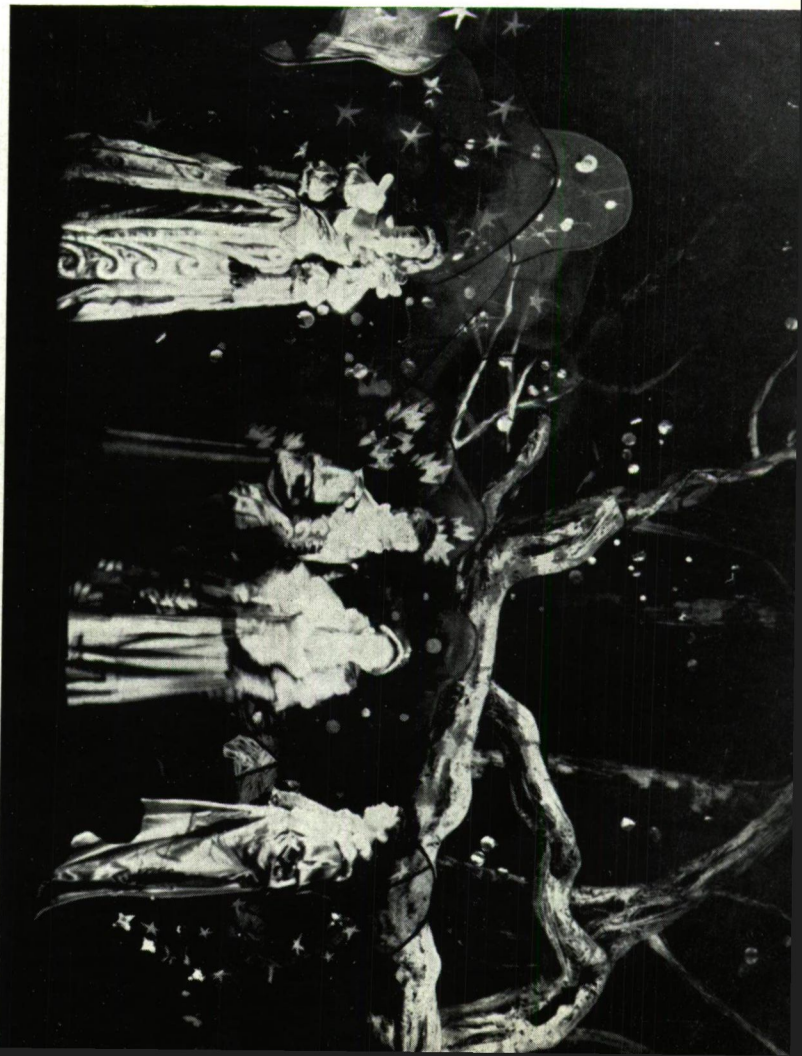
LUKÁCS MARGIT ÉS BÁSTI LAJOS
AZ EMBER TRAGÉDIÁJÁBAN

RUTTKAY ÉVA ÉS NAGY ATTILA AZ EMBER TRAGÉDIÁJÁBAN

FÜLÖP ZOLTÁN DÍSZLETTERVEZŐ: "...HELYES VOLNA OLYAN PROGRAM KIEPÍTÉSE, AMELY ALAPVETŐ PROGRAMOT ADNA A SZEGERI JÁTEKOKNAK, MINT PÉLDÁUL SALZBURGNAK A MOZART-MŰVEK... EZEN TÚL IS FONTOSNAK TARTOM MAGYAR MŰVEK BEMUTATÁSÁT, HISZEN AZ ERRE A SZINPADRA IRT DRÁMÁK, ZENEI AL-

VA A TER ADOTTSÁGAINAK MEGFELELŐ DARABOKAT KELL KIVÁLASZANI. ILYEN PELDAUL PUCCINI TURANDOT-JA, GOUNOD FAUST-JA, SHAKESPEARE HAMLET-JE, LEAR KIRÁLY-A ÉS MÉG MÁS REMEKMŰVEK.
(TISZATÁJ, 1963/8.)

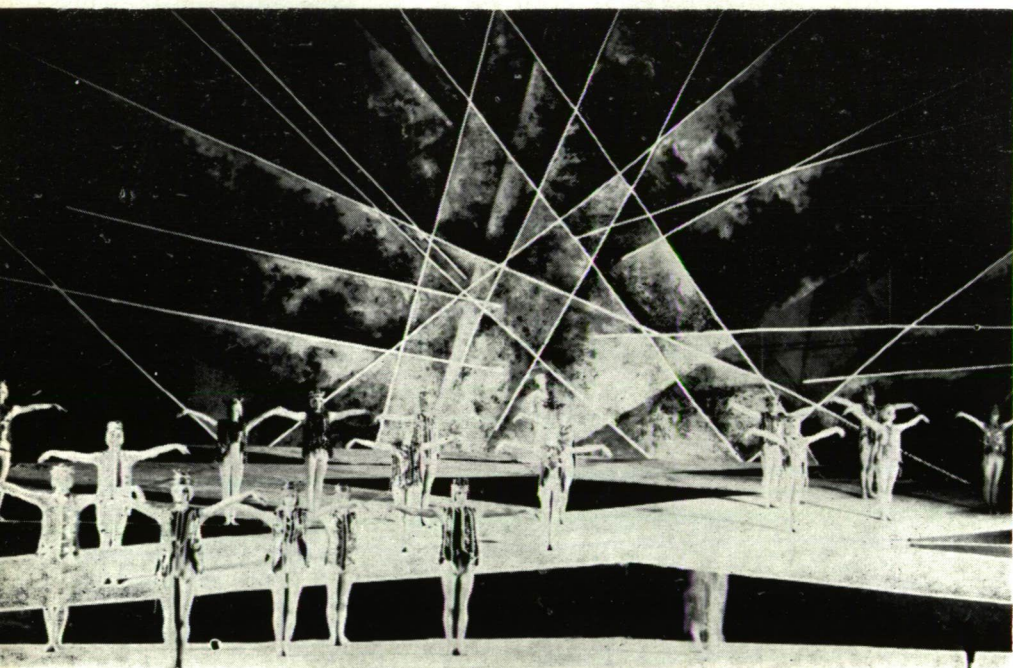
SHAKESPEARE: SZENTIVÁNEJJI ALIOM

TORADZE: GORDA — A GRÜZ BALETT ELŐADÁSÁBAN

GÁBOR MIKLÓS ÉS TOLNAI KLÁRI SHAKESPEARE HAMLETJÉBEN

A PÉCSI BALETT SZEGEDEN

ECK IMRE, A PÉCSI BALETT VEZETŐJE: "... AMI SZEGEDEN MOST ELKEZDŐDIK A BARTOK-BALETTTEL S FOLYTATODIK AZ OPERAI VENDEGSZEREPLESEL, AZ EGYÜTTES ÁLLANDÓ GYAKORLATA LESZ. AZ EDDIGI NEGY EV: KESZÜLŐDÉS BARTOKRA." "... EZZEL KERÜLT ELŐSZÖR BARTOK-MŰ A JÁTEKOK SZINPADÁRA, MÁS SZO-

JOHANN STRAUSS: CIGÁNYBÁRÓ

STRAUSS: CIGANYBÁRO
SZUMRÁK VERA CIGÁNYTÁNCÁ

JELENET A TURANDOTBÓL
LIU — JEANNETTE PILOU, KALAF — NIKOLAI
NIKOLOV, TIMUR — SZALMA FERENC

A MOJSZEJEV EGYÜTTES SZEGEDEN

GOUNOD: FAUST
CARLO CAVA

VERDI: DON CARLOS
II. FÜLÖP: NICOLAI GHUSELEV

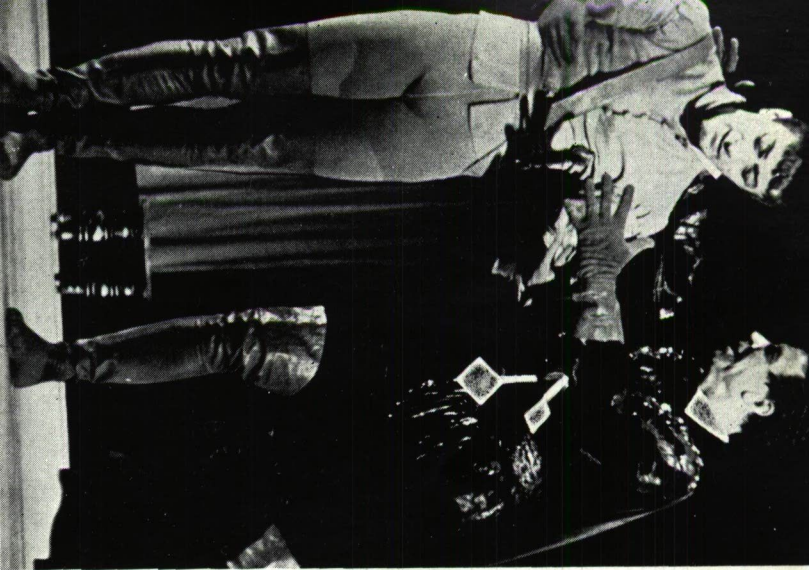
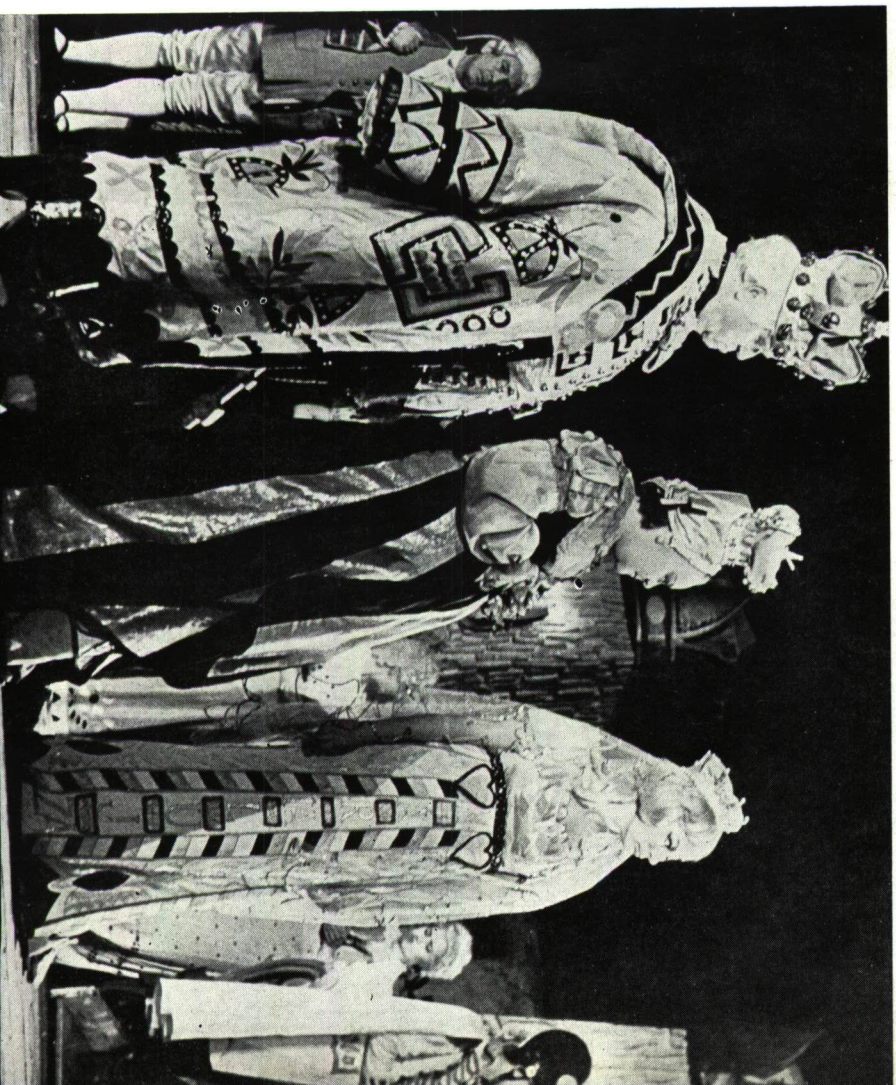

KODÁLY: HÁRY JÁNOS
NAPÓLEON: BODROGI GYULA

AZ ÁLLAMI NÉPI EGYÜTTES SZEGEDEN

Z. KIKALEJSVILI. FENT, JOBBRA: JELENET BERNSTEIN WEST SIDE STORY C. MUSICALJÉBŐL. LENT: JELENET KACSOH JÁNOS VITÉZ C. DALJÁTÉKABÓL

SZABÓ FERENC—DEKÁNY ANDRÁS: VIDROCZKI

VERDI: AIDA. RENDEZTE: MIKÓ ANDRÁS. CÍMSZEREPEBEN: MARGARET TYNES

MIKÓ ANDRÁS OPERARENDEZŐ: „FELTÉTELEN HELYES VÁLASZTÁSNAK TARTOM A HUNYADI LÁSZLÓ BEMUTATÁSÁT A SZABADTERI JÁTEKOKON, MERT A MAGYAR OPERAIRODALOM EGYIK LEGKIVÁLÓBB ÉRTÉKE... ERKEL — VERDI NAGY MŰVEI ELŐTT — OLYAT ALKOTOTT, AMI — SAJNOS — NEM TALÁLT FOLYTATÁSRA, MÉGIS NAGY NEMZETI KINCSENKÉ LETT...” (TISZATÁJ, 1963/8.)

OROSZ JÜLIA: „...NALUNK ÉRDEMTELENTŐL SZORULNAK HÁTTERBE ÉS NEM TUDNAK KIBONTAKOZNI AZ ÚJ MAGYAR OPERASZERZŐK ALKOTÁSAI. SZEGED MEGTEREMTETTE A LEHETŐSÉGET A SZABADTERI JÁTEKOK FELÚJÍTÁSÁVAL, S BIZONYÁRA AZ OPERASZERZŐK ALKOTÓKEDVÉT IS MEGSOKSZOROZZA... OPERAKULTÚRÁNK IGEN FONTOS FEJLŐDÉSENEK ÚJ ALAPJÁT LÁTOM A SZEGEDI ÜNNEPI JÁTEKOK MEGINDULÁSÁBAN ÉS ÖRÖMMEL ÜDVÖZLÖM NAGYON FONTOS TISZTSÉGÉBEN.” (TISZATÁJ, 1963/8.)

A TISZATÁJ ÉS A SZEGEDI SZABADTÉRI JÁTÉKOK

A Tiszatáj szerkesztőségi és írói gárdája a felújítás gondolatának születésétől kezdve lelkes pártfogásban és segítő figyelemben részesítette a Szegedi Szabadtéri Játékok intézményét. Kritikákat, elemző és vitacikkeket közölt a témáról, melyek együttesen máig kötetnyi írást tesznek ki. A jubileumi évre — jórészt az összegező és a kutatóknak segítséget nyújtó szándékkal — elkészítettük és közreadjuk tíz év cikkeinek címjegyzékét. Összeállítá-

sunkban feltüntetjük a kritikákat, az ismeretterjesztő cikkeket, a játékok műsorpolitikáján és egész jövőjén vitázó, töprengő írásokat.

1959. június:

A Szegedi Szabadtéri Játékok prózai előadásai
A zene a játékok programjában

A Szegedi Ünnepi Hetek gyakorlati idegenforgalmi előkészületeiről

1959. július:

Nép és színház
Távirati stílusban a Játékokról — (összeállítás művészek nyilatkozataiból, fényképekkel, grafikával)

1959. augusztus:

Az Állami Hangversenyek-
nekar hangversenye
Hunyadi László
Eszmeralda
Budai Nagy Antal

1960. július:

A Szabadtéri Játékok elé

1960. július — különszám:

A Játékok köszöntése
Jeanne d'Arc — balettjáték

Hunyadi László
Rövid interjú Dékány András-
sall

Csinom Palkó
Néhány szóban. Interjúk,
vélemények

A Tragédia és a szegedi
szabadtéri színpad

1960. augusztus:

Képek a szabadtérről

1960. szeptember:

A Szegedi Szabadtéri Játé-
kok története kiállítás
Jegyzetek Az ember tra-
gédiája szabadtéri előadásai-
ról

Jeanne d'Arc
Csinom Palkó
Hunyadi László

1961. június:

Az 1961. évi Szegedi Sza-

badtéri Játékok előtt

Képek a Játékok előkészü-
leteiről

1961. augusztus:

„Szeged híres város...”

A százéves Bánk bán
A Szovjetunió Nagy Szín-
háza

Jelenetek a Hunyadi László
c. operából (képek)

Képek és metszet a Dóm
térrel és a próbákról, a mű-
vészekről

Prokofjev és a Kővirág
Szegedi Szabadtéri Játékok
1961 (keresztretjévény)

1961. szeptember:

Szegedi Szabadtéri Játékok
1961 (kritikák képekkel):
Bánk bán, Kővirág, Hunyadi
László, János vitéz

1961. október:

Az ember tragédiája sze-
gedi előadásáról
Számvetés a Szegedi Sza-
badtéri Játékok műsorpoli-
tikájáról

1962. március:

Július 21 és augusztus 20
között rendezik meg az idei
Szegedi Szabadtéri Játékokat

1962. július:

Az ország kirakatában
Szegedi Szabadtéri Játékok
1962. Beszélgetés Tari János-
sal, a játékok igazgatójával
az idei műsorról

A rendező szemével. Rövid
interjú Békés András-
sal

Képek a játékok hazai sze-
replőiről

Szeged az ország vendég-
látó városa
A Szegedi Szabadtéri Játé-
kok jövőjéről

Szeged híres város?

1962. augusztus:

A játékok jövője országos
ügy

A Szegedi Szabadtéri Játé-
kok múltjából. Mascagni Sze-
geden (képekkel)

Aida: a hazaszeretet operá-
ja. Interjú Vaszy Viktorral.
A Szegedi Szabadtéri Játé-
kok történetéből

Balázs Béla és a Szegedi
Szabadtéri Játékok

Az Aida külföldi vendég-
szereplői (képekkel)

A mese és a valóság szin-
tézise. Beszélgetés Bakó Jó-
zseffel

Statisztériánk kulturált,
színpadot szerető. Beszélge-
tés Kertész Gyulával

1962. szeptember:

Aida, Hány János, Párizs
lángjai (kritikák)

A Játékok után — a Játé-
kok előtt

1963. június:

A Szegedi Ünnepi Hetek
elé.

1963. július:

A Szegedi Szabadtéri Játé-
kok eredményei és távlatai

Külföldi vendégművészek a
Szegedi Szabadtéri Játékok
ez évi műsorában (képekkel)

1963. augusztus:

Hogyan válhat fesztiválvá-
rossá Szeged? (rendezők,
karmesterek, diszlettervezők
a szabadtéri játékok jövőjé-
ről)

Erkel: Brankovics György
Művészek szerepeikről

1963. szeptember:

Öt év után
Mérleg és javaslat — Az
idei Szegedi Szabadtéri Já-
tékok zenei programjáról

1963. október:

Lenni vagy nem lenni? —
Lenni! De hogyan?

1964. augusztus:

Alkotók a „Kisbojtár”-ról
A Pécsi Balett Szegeden

1964. szeptember:

Kései kritika és megjegyzé-
sek

1965. július:

A szegedi fiatalok színpad-
mozgalma (a Szegedi Sza-
badtéri Játékokról is)

1965. augusztus:

Húsz év Szeged zenei éle-
téből (a Szegedi Szabadtéri
Játékokról is)

1965. október:

Horizont és perspektíva

1966. október:

Tragédia 1966.
A Faust Szegeden
Romantikus Otello, drámai
Gorda — A grúz balett a sza-
badtérin

1967. május:

Salzburg, Bayreuth, Szeged

1967. október:

Két kritika a Dóm téri
Hamletről: Monumentális,
zárt világ — A lélek színhá-
zától tízezrek színpadáig

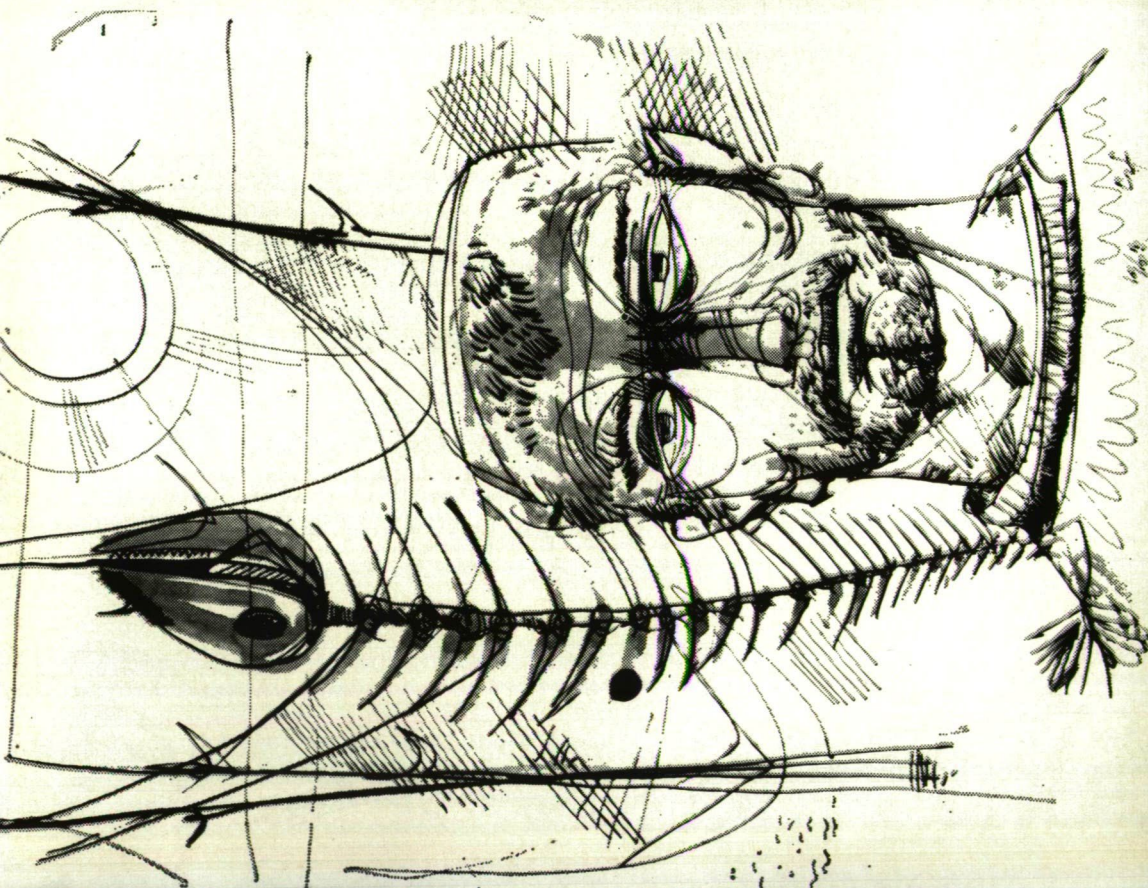
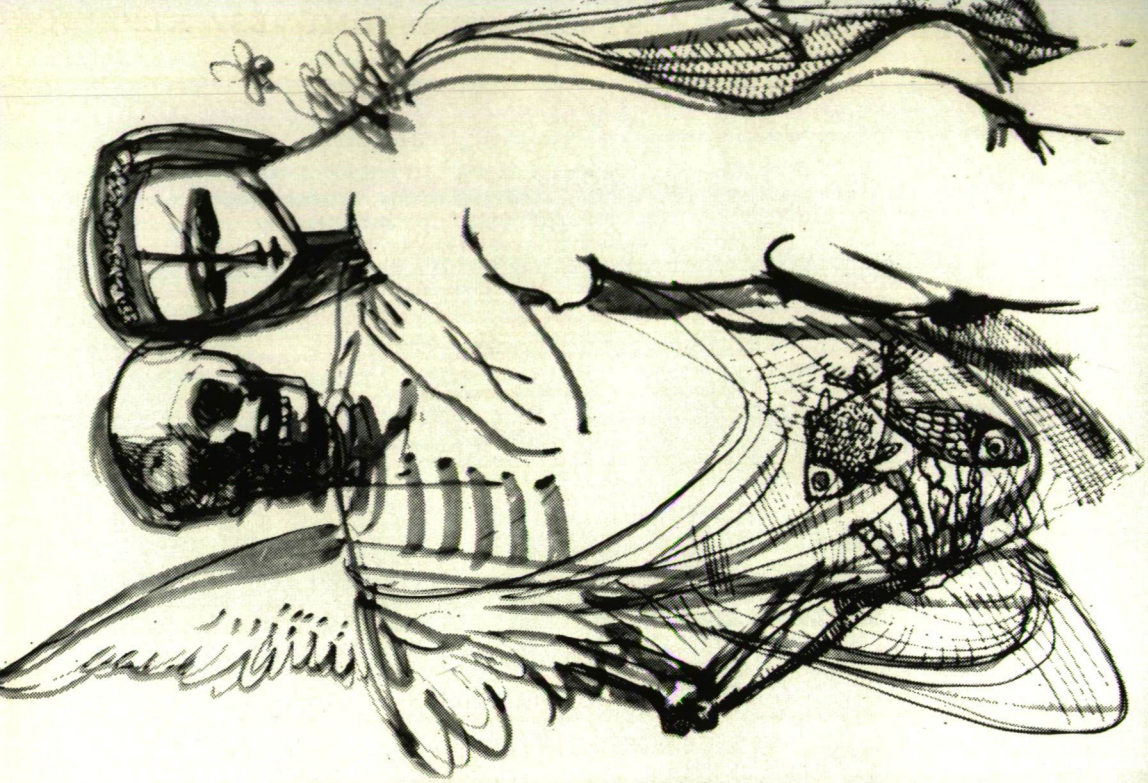
Ketten a Don Carlosról:
Méltóan az eddigi eredmé-
nyekhez — Kitűnő „debut”
— de hogyan tovább?
Mojszejevék a szabadtérin

1968. július:

Tíz szegedi nyár

PALÓC LÁNY

ügy szempontjából az is jelentene valamit — talán nem is keveset —, ha a jubileumi esztendőben újra elkezdénénk vitatkozni erről az érdemes intézményről. Bátran remélem, hogy a Tiszatáj szerkesztő bizottsága egy-két összeállítást szívesen közölné még az idén hozzászólásokból, vitázó levelekből. Utóbb már úgyis minden fölontúl leülepedettnek tetszik a szabadtéri játékok ügyében.

Bárha ez a cikk lenne az első kő, amely hullámokat vet a megnyugvás tükörén!

A JUBILEUM KRÓNIKÁJA

SZEMELVÉNYEK A TISZATÁJ CIKKEIBŐL

„A szabadtéri játékoknak nem kétes értékű passiójátékok, misztérium drámák és öncélú látványosságok szereztek nemzetközi rangot, hanem a fokozatosan kiberekélyesedő és egyre gazdagodó zenei program.

A felújítás a figyelemreméltó tapasztalatok teljes tiszteltetben tartásai inau, mi magunk pedig számos előnnyel. A mi viszonyaink között a Szegedi Szabadtéri Játékok más kulturális missziót töltenek be, mint a sovíniszta Magyarországon;... a rendezvényesorozat a művészi élet olyan nagyszerű és nagyszabású fóruma lesz, mely a művészetek embernemesítő hatásával a társadalmi haladást, a népek és nemzetek baráti közeledését segíti elő...”

(1959. június)

„... Balázs Béla így jellemzi a szegedi játékokat: „A salzburgi ünnepi játékok Bécsnek, Reinhardtnak jegyében történtek, Bayreuth Wagnert ünnepelte, Szegeden világkultúra történt, népek barátokozása, nemzeti szellemek ismerkedése, egymáshoz szokása, a humanizmus legnagyobb ideáljának valóulása, Szegeden a dunai népek demokratikus testvérisége vált sugárzó ünneppé. A régi játékok megindító erőt között a haladás erőt kitoröhlhetetlenül jelen voltak, s a Horthy-fasizmus sem tudta megakadályozni a haladás gondolatainak kifejezését... Az új játékok a réginnél is jobban szolgálja a Szegedi Szabadtéri Játékok másik nagyszerű gondolatát, a Nép nagy tömegeket formáló színházának megteremtését... Ma a felszabadult, a saját szocialista rendjét építő nép a játékok rendezői és nézői. A játékok programját, az előadásra kerülő műveket ennek a népnek az igénye szabja meg... Mi nem vetjük el azokat a lehetőségeket, amelyeket ilyen nagy tömegeket befogadó nézőtér és ilyen hatalmas színpad a művészi hatás növelésére magában rejt. A mi előadásaink azonban nem vesznek majd el a fények és színek tobzódásában. Minden mozzanat a művek eszmeiségének minél plasztikusabb kifejezését szolgálja.”

(1959. július)

„A játékok ügye... nemzeti ügy lett, s egyúttal a kulturális élet decentralizálásának egyik felbecsülhetetlen, gyakorlati lépése... Az új rend új kezdeményezése új módon virágoztatta fel ezt az értékes hagyományt, megtalálta haladó vonásait, megtisztította minden szellemi salakjától... ebben nagy, fontos szerepe volt és van a vidék valóulóság kulturális felemelésében elért eddigi nagyszerű eredményeinknek. A játékok is egyik bizonyítéka annak: a szocialista hazában nem maradhat meddőn semmilyen hasznos kezdeményezés, semmilyen értékes hagyomány, s mindennek ott kell tökéletességre emelkednie, ahol annak talaja, kultusza van.

(1960. nyári különszám)

„A következő évek előadásaiiban sokkal inkább törekedni kell arra, hogy az igazi Madách lenyűgözőbb, meggyőzőbb színpadot kapjon. A látványos színpad nem ellentétes Madách szándékaival, erre a szerző színpadi utasításai elegendő bizonyítékot adnak, s a Tragédia nem is eléggé hatásos a végletesen leegyszerűsített színpadon.”

(1960. szeptember)

„... a Csinom Palkó tiszteltetreméltó évtizedes sikersorozata — mint ahogy ez minden felkapott művészi alkotás esetében így van — még nem lehet elégséges bizonyítéka a daljáték időálló értékeinek. Oszintén meg kell mondanunk: nem is az, Különösen így tűnik ez, ha a Csinom Palkót a magyar daljáték valóban kiváló darabjával, a János vitézzel vetjük össze. A János vitéz, mint daljátékot, nem az teszi elsődilegesen nagygyá, hogy átlengi Petőfi zsenije, hanem az, hogy tökéletes benne a harmónia, az eszmei mondanivaló a zene és a cselekmény között, s e tényezőket sikeresen fogja össze a fantáziálás alapot nyújtó népmesei keret. Úgy véljük, a Csinom Palkó átdolgozásának ebbe a naív, népi irányba kellett volna erőteljesen továbbmutatnia...”

Szándékosan éleztük a problémákat, és pedig azért, mert nem érthetünk egyet azzal az állásponttal, hogy szegedi produkcióról legalább mi, szegediek mondunk jót. A kritika objektivitása nem ismer el ilyen szempontokat — még Szegeden sem.”

(1960. szeptember)

„... A kezdeményezés értékéből mit sem von le, hogy az első éveket a kísérletezés évének tekintjük... Úgy érezzük, a harmadik esztendő már elegendő tanulással szolgál ahhoz, hogy a játékok végleges arculatát kialakítsuk... Az elismerő szavak mellett illeték ezt a kezdeményezést jogos kritikával is, és a szegediek nem zárkoznak el ez elől sem... Szívesen vettük például azt a figyelmeztetést is, hogy a kiegészítő, kísérő programnak is magas színvonalat kell biztosítani; hogy a művelődés és szórakozás tengernyi új lehetőségét kell a játékok mellett felkutatnunk és megvalósítani.”

(1961. augusztus)

„... A Bánk bán szabadtéri előadásának egyik legfontosabb eredménye, hogy hozzájárult... problémák tisztázásához. Azt az alaptételt, hogy minden szabadtéri bemutató igényli a látványosságot, a tömegeket, vagyis a monumentalitást, nyilvánvalóan nem változtatta meg. De kiegészítette ezt a tételt azzal a másik igazsággal, hogy a szabadtéri színpadon a művek belső monumentalitása is jól érvényesül...”

(1961. szeptember)

„... az egész Szegedi Szabadtéri Játékok repertoárja már elég nagy amellet, hogy új